

ESAGEV

Ekonomik ve Sosyal Düşünce Araştırma Geliştirme Vakfı

MÜNİH GÜVENLİK KONFERANSI'NA ATLANTİK'TEKİ ÇATLAK DAMGA VURDU

Metin YÜCEKAYA

ESAGEV - Ekonomik ve Sosyal Düşünce Araştırma Geliştirme Vakfı

www.esagev.org | iletisim@esagev.org

+90 (312) 750 00 00

Oğuzlar Mh. 1397. Sokak No: 11/1 Balgat, Çankaya, Ankara

facebook.com/esagev | twitter.com/esagev_org

55. Münih Güvenlik Konferansı'nın uluslararası basında en çok görünen fotoğraflarından biri Alman Şansölyesi Angela Merkel'in konuşmasının dinleyiciler tarafından alkışlandığı sırada ABD Başkanı Trump'ın kızı Ivanka Trump'ın bu kalabalığa katılmayan soğuk duruşu oldu. Angela Merkel'in belki de konferansın ilk toplandığı günden bugüne kadar geçen zaman diliminde Avrupa ve Amerikalı üst düzey yetkililerin bu kadar açıkça karşı karşıya geldiğini gösteren sözleri belli ki Amerikan Başkanı'nın kızını pek de memnun etmemişti.¹ Peki, bu magazinsel görüntünün ortaya çıkmasına sebep olacak gelişmeler nelerdi? Bütün bunları anlamak için bu yılki konferansın öncesine biraz göz atmakta fayda var.

Münih Güvenlik konferansının Soğuk Savaş Sonrası en önemli çıkışlarından birini 2007 yılında Rus Devlet Başkanı Vladimir Putin yapmıştı. Doğu ve Güney Avrupa'ya konumlandırılacak radar ve hava savunma sistemleri konusunda yoğun tartışmaların yaşandığı bir dönemde Putin, Münih'te, ABD'nin tek taraflılığını eleştirmiş ve Rusya'nın bu duruma meydan okuyacağını açıkça ilan etmişti.² Nitekim sonraki süreç adeta Putin'in Münih'te deklare ettiği politikayı gerçekleştirme sürecine dönüştü. Batı yanlısı iktidarın yönettiği Gürcistan'a yönelik askeri harekâtı daha sonra Suriye ve Kırım izledi. Bu süreçte ise Transatlantik ittifakının Rusya'ya gerçekçi ve kayda değer bir cevap üretmediğini gördük. Yine de bu süreçte Batı bloku cılız da olsa benzer endişelere sahip olduğunu gösteren ve ortak ifadeleri kullanan bir aktör olarak görünmekteydi. Ancak, 2016 ABD seçimlerinde pek çok kimsenin beklentisinin aksine küreselleşme, entegrasyon, serbest ticaret ve NATO gibi kurumsal ve ilkesel birçok yeni dünya kavramına itiraz eden Trump'ın başkan seçilmesi süreci yeni bir boyuta taşıdı.

Trump'ın seçilmesinden sonra hem Amerikan hem de uluslararası kamuoyunda iki farklı beklenti oluştu. Bunlardan birincisi, Trump'ın seçim sürecinde Amerikan beyaz, Hristiyan, büyük oranda taşralı seçmenine yönelik kullandığı küreselleşme ve yabancı karşıtı söylemin, seçildikten sonra iktidar olmanın sorumluluğu ile geri plana düşmesi idi. İkincisi ise bu söylemin sadece Amerikan iç politikasını değil İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan ve Soğuk Savaş'ın bitimi ile perçinlenen Amerikan merkezli liberal uluslararası düzeni korkulan sona taşıyacak politikaların uygulama sahası bulmasıydı. Seçimden sonra geçen sürede görünen o ki ikinci seçenek daha ağır basmış durumda. Bu durum her geçen ay daha da artan bir dozda ilerliyor. Trump yönetiminin kadrolarında da bu algıyı pekiştiren isimlerin sayısı zaman içerisinde iyiden iyiye arttı.

Bu kadroların ve genel olarak Trump politikasının iki temele oturduğunu söyleyebiliriz. Bunlar hem iç hem de dış politikada paralel şekilde yürüyen serbest ticarete dayalı küreselleşme karşıtlığı ve İslamofobi tarafından da desteklenen yabancı karşıtlığı olarak tespit edilebilir. Buna göre; Trump, ABD'nin uzun yıllardır yükünü çektiğini iddia ettiği küresel liberal düzen ve batı blokunun güvenliğinin artık müttefikleri tarafından bölüşülmesi gerektiği, Çin'in serbest ticaret kurallarından faydalanarak ABD'nin ekonomik üstünlüğünü ve hatta sıradan insanların işlerini tehdit etmesine ticaret savaşıyla karşılık verilmesi ve Batı dünyasını, özellikle de Amerika'yı tehdit eden hispanik ve Müslüman göçmenlere mutlaka karşı konulması gerektiğini düşünmektedir. İran nükleer anlaşmasının sonlandırılması ve

¹ <https://www.cnn.com/videos/politics/2019/02/18/angela-merkel-ivanka-trump-german-cars-security-threat-sot-sanger-nr-vpx.cnn>

² <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

İran'ın bölgede yalnızlaştırılması gibi konular siyasi ajandasının başında yer almıştır. Bu siyasi ajandanın içerisinde Trump'ın Netanyahu, Putin, Muhammed bin Selman gibi uluslararası camiada şüpheyle karşılanan isimlere yakın durması da analizlerde Amerikan müttefiklik ilişkilerinin ve siyasi tercihlerinin ABD'nin kurduğu düzenin ilkelerinden ayrıştığı şeklinde yorumlara neden olmuştur. Bu ana başlıkların özellikle ilk ikisinde Avrupalı müttefikleri ile ayrı düşen ABD'nin, onları bir nevi tercihe zorladığı da süreç içerisinde daha da netleşmiştir. Münih Güvenlik Konferansı'nın bu yılki toplantısına gelirken uluslararası toplumun karar alıcılarının gündeminde bu konular yer almaktaydı.

Konferans, öncesinde yaşanan bu gelişmeleri birebir yansıtmının yanı sıra kamuoyuna daha açık fotoğraf verilmesi ve tabiri caizse herkesin eteklerindeki taşı diplomatik teamüllerin sınırlarını zorlayacak şekilde dökmesini sağladı. Amerika'yı temsilen Konferans'ta bulunan Başkan yardımcısı Pence yukarıda zikredilen politik ajanda çerçevesinde Avrupalı müttefiklerinden beklentilerini tekrar tekrar dile getirdi.³ Bu taleplerin başında ABD'nin izini takip ederek İran ile nükleer müzakerelerin sonlandırılması, Rusya ile başta enerji olmak üzere ekonomik bağların azaltılması, NATO maliyetlerinin paylaşılması yer aldı. Pence'in konuşmasının dikkatle dinlenmesi fakat çok az alkış alması yine konunun ilgililerinin en çok dikkat çektiği mevzu oldu. Merkel ise adeta Pence'in tam aksine çok taraflılıktan, çevre sorunlarına ortak çözümlerden bahsetti.⁴ Amerika'nın Alman arabalarını tehdit olarak algılamasını nüktedan bir şekilde eleştirdi ve BMW'nin en büyük fabrikasının Güney Carolina'da olduğu detayını paylaştı.

Bütün bunlar 1945 yılından bu yana süren Batı ittifakının bugüne kadar yaşadığı en ciddi krize işaret ediyor. Atlantik'in iki yakası çok çeşitli sektör ve bölgelerde birbirlerinden ayrı politik vizyonlara sahipler ve bunu ifade etmekten artık çekinmiyorlar. Bu gelişmeleri daha da karışık hale getirecek olan ise Çin'in Kuşak ve Yol projesi kapsamında Avrupa'ya doğru açılımı, teknolojik rekabette Avrupa'nın altyapı projelerine talip olması ve ABD ile Çin arasında süren ticaret savaşları/görüşmelerinin Avrupa'ya olası etkileri olacak. Bu noktada Avrupalıların da Rus jeopolitik yayılmacılığı ve Çin'in ekonomik saldırganlığına dair endişeleri dile getirdiğini görüyoruz. Şansölye Merkel aynı konuşmasında bu konulara da değinmekten geri durmadı. Öte yandan, bu konularda Avrupalılar ile Amerikalılar arasındaki ayrılığın sebebi daha çok yöntem ve üslupla alakalı görünüyor.

Trump ve yönetimi Amerikan liderliğine koşulsuz bir destek talebindeler. Üstelik bu desteğin aynı zamanda maliyetleri paylaşarak olmasını da zorunlu koşuyorlar. Bu ise hem teorik hegemonik istikrar anlayışına hem de Soğuk Savaş ve sonrasındaki politik pratiğe aykırı bir duruma işaret ediyor. Avrupalılar, Amerikan liderliğindeki yeni dünya düzeninin kendilerine en çok da güvenlik maliyetlerinde rahatlatma ve iç bütünleşmelerini sağlama konusunda yardımları için dört elle sarılmışlardı. Ancak Trump'ın diğer tüm müttefiklerine olduğu gibi Avrupa'ya karşı tavrı da daha üstün bakan bir şekilde gelişince Avrupalıların da bundan memnun olmadığı görüldü. Ekonomik korumacılık tartışmaları Çin ile sınırlı kalmayıp, başta Almanya olmak üzere bütün Avrupalı üreticilere de uzanınca gerilimin dozu iyice artmış oldu. TTIP görüşmelerinin dahi tehlikeye girdiği iddiaları Trump'ın başkanlığının ilk günlerinde sıkça konuşulan konulardan biri olmuştu. Avrupalılar, korumacılık politikasına karşı çıkıp liberal düzenin temelini oluşturduğunu düşündükleri serbest ticareti savunurken Trump'ın korumacılığının Batı'nın üstünlüğünü de sona erdirecek gelişmelere neden olabileceğini savunmaktalar.

³ <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-2019-munich-security-conference-munich-germany/>

⁴ <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-en/news/-all-of-us-together-will-be-needed-says-chancellor-1581236>

Münih Güvenlik Konferansı'nın Batı'ya karşı başta Çin ve Rusya olmak üzere Batı dışından gelen meydan okumalara cevap araması beklenirken Batı içi ayrılıkların gün yüzüne çıkmış olması Konferans'ın gündeminde olması beklenen diğer birçok konuyu da gölgede bırakmış oldu. Ortadoğu'da artan silahlanma yarışı, Suriye'de sona yaklaşan savaş ve siyasi çözüm yöntemleri, demokratik gerileme ve otokratik yükseliş olarak ifade edilen ve Doğu Avrupa'yı domine eden küreselleşme karşıtı sağ partilerin etkileri, Kuzey Kore ve Çin-Japon gerilimlerinin olası sonuçları bu hengâme arasında kamuoyu dikkatinin minimum düzeyde yönlendiği konular oldu. Gündeme oturan batı içi ayrılığın ise çözüme ulaşmasının en azından kısa vadede zor olduğunu özetleyen cümleler Konferans'ın kapanışında organizasyonun başkanı Wolfgang Ischinger'in şu sözleri oldu: "Bu konferansın sonunda, eleştirmenler, bazı konuşmacıların [dağılan] parçaları bir araya getirmekle, uluslararası sistemimizde daha fazla kargaşa yaratmaktan daha az ilgilendiklerini iddia edebilir."⁵

⁵ <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/02/mutual-distrust-2019-munich-security-conference/583015/>